

Hausner Gábor

Mindig az aktuális feladatok szolgálatában

Interjú a 75 éves Szenes Zoltánnal¹

DOI 10.17047/HADTUD.2026.36.2.177

HG: Tisztelt Tábornok úr! A magam és a Hadtudomány folyóirat Szerkesztőbizottsága nevében szeretettel gratulálok a jubileumi születésnapodhoz. Milyen érzés?

SzZ: Köszönöm, nagyon jó! Bár „itt fáj, ott fáj”, alkotókedvem mégis töretlen, vannak céljaim és remélhetőleg megvalósítható terveim. A születésnapom sok nagy ünnephez kapcsolódik, mint például az MTA 200 éve, vagy az MHTT 35 éve, de mégis szívesen emlékszem vissza a saját kis évfordulóimra: 50 éve, 1976-ban jelent meg az első szakcikkem (akkor főhadnagy voltam), 10 év múlva, 1986-ban, 35 évesen lettem a hadtudomány kandidátusa. Újabb 10 év után már ezredesként habilitáltam a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen (ZMNE). További egy évtized kellett ahhoz, hogy 2006-ban, 55. születésnapomra (akkor ny. altábornagy) a Hadtudományi Társaság odaítélje a Tanárky-díjat. És hogy folytassam a 6-os számmisztikát: 2016-ban adtam át a Nemzetközi Biztonsági Tanulmányok Tanszék vezetését, és most idén, 2026-ban jelent meg az új NATO-könyvem. A 6-os szám az én életemben tényleg egy angyszám, egy bátorító jel, hogy jó úton járok, ha megpróbálom a tudományos érdeklődésemet a hivatali feladatok jobb teljesítésének szolgálatába állítani. Ez még ma is így van, mert a közszereplésekkel, médiamegjelenésekkel, a kutatásokkal és publikációkkal továbbra is a honvédelem ügyét szeretném előmozdítani.

HG: Tábornok úr, te a katonai és oktatási-tudományos területen egyaránt csúcspontot öltöztél: voltál a Honvéd Vezérkar főnöke, hadtudósként pedig összesen 12 évig irányítottad, szerveztél és képviselted a hadtudományt a szakmai és civil nyilvánosságban. Hogyan tudtad ezeket a feladatokat összehangolni?

SzZ: Nem volt könnyű, hiszen mindenhez idő kell, de meg voltam győződve arról, hogy a két funkció – a szolgálati feladat és a tudományos kíváncsiság –

¹ Dr. Szenes Zoltán ny. vezérezredes, egyetemi tanár, egykori vezérkari főnök, az MTA Hadtudományi Bizottság és a Magyar Hadtudományi Társaság volt elnöke.

összehangolható, sőt összekapcsolandó. Nemcsak a tanulmányaim, hanem személyes tapasztalataim is folyamatosan erősítették bennem ezt a meggyőződést. A főiskolán, hallgatói szakasziparancsnokként, például vezetéstudományi irodalmat olvastam, hogy kapaszkodókat találjak mindennapi problémáim megoldásához. Fiatal tiszt koromtól kezdve vonzódtam a szakmai közülethez (már első szolgálati helyemen, Tatán, beléptem a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatba), majd Budapestre kerülésem után „átnyergeltem” hadtudományi és logisztikai közületbe. Az aspirantúra és az akadémiai oktatás éveiben vezető szerepem volt a tudományos diákköri (TDK) mozgalom megteremtésében a ZMKA-án. 1988-ban csatlakoztak a katonai tanintézetek az OTDT-hez, 1991-ben az akadémián szerveztük a XX. OTDK Hadtudományi Szekcióját; akkor az Akadémiai Hallgatói Tudományos Tanács elnöke voltam. Büszke vagyok arra, hogy a rendszerváltás időszakában (1989–1991) elnököltem a ZMKA Doktori Tanácsát. Katonai karrierem során – nemcsak a tudományos fokozat miatt – folyamatosan tagja voltam a mindenkor hivatalos tudományos szervezeteknek (Magyar Néphadsereg, Magyar Honvédség, Honvédelmi Minisztérium, Oktatási Minisztérium), ahol mindig az aktuális beosztásom szerint láttam el feladatokat: az elmélet és gyakorlat ütköztetését fontos teendőmnek tartottam.

Az 1990-es években, már HM főosztályvezetőként, a HM Tudományos Tanács munkáját szerveztem, ekkor kerültem kapcsolatba az MTA különböző testületeivel. Ezek a tapasztalatok segítettek a katonai felsőoktatás átszervezésében (a ZMNE létrehozása egyik fontos hivatali feladatom volt), a katonai logisztika civil szakmai kapcsolatainak (Magyar Logisztikai Egyesület) megteremtésében. A brit katonai vezérkari akadémia és az ötéves NATO-szolgálat tapasztalatai tovább erősítették a tudományos munka fontosságába vetett hitemet. HM főosztályvezető koromban olyan témákat vitattunk meg civil és katonai szakértőkkel, mint például a haderő feletti demokratikus kontroll megvalósításának feladatai a HM brit átvilágítása után, a nemzeti katonai stratégia legfontosabb kérdései vagy a biztonság- és védelempolitikai szak megalapítása a ZMNE-en. Gondolom, nem volt véletlen az sem, hogy a honvédelmi miniszter – már a HVK törzsigazgatóként (vezérőrnagy), a vezérkar képviselőjében² – megbízott a 2002/2003. évi védelmi felülvizsgálat tervezésével, szervezésével és végrehajtásával. Nagyon nehéz, de igen tanulságos év volt a „Force Review”, amit egy kormánybizottság felelős tagjaként, az akkori élenjáró, brit védelmi tervezési és vizsgálati módszertannal valósítottunk meg. Mindenesetre, amikor megakadtunk, többször közvetlenül fordultunk a tudományos képviseltekhez. A védelmi költségvetés jelentős megvágása után hadmérnökök segítettek a haditechnikai modernizáció kompromisszumos útjainak megtalálásában (itt meg kell említenem dr. Ungvár Gyula altábornagy, egyetemi tanár nevét). Még az is megadott, hogy vezérkari főnökként – „csináld meg, amit megterveztl” – két évig az MH szervezeti átalakítását „vezényelhettem”. Egyedülálló tapasztalatokat szereztem a politika, a honvédelem, a haderőátalakítás, a finanszírozás és az érdekkülönbségek okozta nehézségek leküzdésének területén, amit még egyszer megjegyzek, ha a levéltári forrásokat felszabadítják. A szakmai-közéleti érdeklődésem azóta sem változott,

2 65/2002. (HK 22.) HM Utasítás a Magyar Honvédség védelmi képességeinek felülvizsgálatáról 65/2002. (HK 22.) HM utasítás - Nemzeti Jogszabálytár

ma is aktív tagja vagyok az MHTT Biztonságpolitikai Szakosztályának, a Magyar Katonai Logisztikai Egyesületnek (MKLE) és a Magyar ENSZ Társaságnak. A tavalyi egyetemi száműzetésem után pedig bekapcsolódtam a Pénzügykutató Zrt. tudományos kül- és biztonságpolitikai rendezvényeibe.

Az aktív katonai szolgálatom során a tudományos munkát mindvégig a hivatali feladataim szerves részének tekintettem, mert azon igyekeztem, hogy a lehető legtöbbet hozzam ki az adott beosztásból. De ezen a pályán tartott a tudományos munkavégzés hivatali rendszere is, hiszen minden fontos katonai szervezetnek (ZMKA, Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség, Honvédelmi Minisztérium, Honvéd Vezérkar) megvolt a saját tudományos tanácsa, meghatározott hatáskörökkel, munkatervvel, kutatási programokkal, költségvetéssel. Az egyéni erőfeszítéseket megbízási szerződésekkel és tiszteletdíjakkal honorálták. Így tanszékvezető, majd csoportfőnök koromban már lehetőségem volt részt venni a katonai akadémia, a Magyar Honvédség Parancsnoksága (MHP) központi kutatási projektjeiben, felső szintű koncepciók (például az anyagi-technikai biztosítás integrációja, az MH logisztikai rendszer kialakítása) készítésében, szabályzatok (például Harciszabályzat, Csapathadkép Szabályzat, Anyagi-technikai Szakutasítás) megírásában. Vezérkarfőnök koromban pedig már formálni is tudtam a tudományos környezetet: küzdöttem a Stratégiai Védelmi Kutatóintézet megtartásáért, az MTA-kapcsolatok fejlesztésért (az első köztestületi konferenciát 2004-ben az önkéntes haderőről szerveztük), a Zrínyi Kiadó, a katonai kutatóintézetek és tudományos folyóiratok szerepének megerősítéséért. Magyarországon öt éves tagsági évfordulóján kezdeményeztem a NATO-kutatások elindítását, amelyek napjainkban is folynak. Ez a gyakorlat a kerkedvezményes nyugdíjba helyezésemet követően sem változott, csak a hivatali HM / MH tudományos tanácsok helyét az egyetemi és kari tudományos szervek (Hadtudományi Doktori Iskola, NKE Doktori és Habilitációs Tanács stb.) vették át. Ezek közül is kiemelném az Egyetemi Kutatási Tanács Hadtudományi Kollégium (2015–2018) elnökeként végzett munkát, amikor is a szélesebb tudományos közösséget mobilizálva számos könyv, tanulmány, oktatási tananyag készült az EU nagylelkű finanszírozása következtében. De legalább ennyire fontosak voltak a kutatás-fejlesztési elméleti munkák, amikor is egy évtizedre meghatároztuk a hadtudományi kutatási irányokat, prioritásokat és témaköröket. A sokat idézett kutatási koncepció³ közel egy évtizedig vezérelte a hadtudományi kutatásokat, új haderőkép megalkotását szorgalmazta 2025-ig (2016-ban jelentették be a Zrínyi 2026 honvédelmi és haderőfejlesztési Programot). E hároméves KÖFOP (Közigazgatás és Köszolgáltatás Fejlesztési Operatív Program) kutatási eredményeket felhasználtuk az 2019. évi új Hadtudományi Lexikon elkészítéséhez is.

HG: Sokféle mendemonda kering a vezérkarfőnöki lemondásoddal kapcsolatban. Mi az igazság?

SzZ: A haderőátalakítás az EU-tagságunkat követően megrekedt, a kormány 2004-ben 41 milliárd forintot vont el a HM-tárcától, amely egy újabb felülvizsgálat végrehajtását igényelte volna. Nagy harcok és lobbierdekek folytak a megmaradt

3 Boda József, Boldizsár Gábor, Kovács László, Orosz Zoltán, Padányi József, Resperger István, Szenes Zoltán: Fókusz és együttműködés. A hadtudományi kutatás feladatai. *Honvédségi Szemle*, 2016 (3): 3–19. https://honvedelem.hu/files/files/57137/hsz_2016-3..pdf#page=5

erőforrásokért, amelyek feszültségekkel és konfliktusokkal jártak. A tárca vezetése szűkíteni akarta a vezérkarfőnöki befolyást, és egy kormányhatározattal számomra vállalhatatlan módosításokat kezdeményezett: a VKF-t gyakorlatilag besorolta a közigazgatási államtitkár alá, mintegy „gyámság” alá helyezte az MH irányítását és vezetését az ágazati szakirányítás korlátlan kiterjesztésével és a csoportfőnökségek (a hadműveleti csoportfőnökség kivételével) főosztállyá történő átszervezésével.⁴ Mivel ezt hosszas viták ellenére sem tudtam megakadályozni, végül is a lemondást választottam. Szerettem volna demonstrálni, hogy a VKF-nek mindent nem szabad „lenyelnie” a politika részéről, és ha egy nagyon fontos kérdésben (a hadsereg irányítása és vezetése) nem tudod meggyőzni a minisztert az igazadról, akkor jobb, ha távozol. Így kerültem két évvel korábban, 55 éves koromban, nyugdíjba. Akkor a polgári életben 62 év volt a nyugdíj felsőhatára, az ötéves karkedvezmény figyelembevételével a katonák 57 éves korban lehettek nyugdíjasok. A haderőből történő kiválásom követően visszakerültem a ZMNE-re, amely nem volt ismeretlen intézmény számomra, hiszen a rendszerváltás előtt a jogelődjénél, a ZMKA-n öt évig tanszékvezető egyetemi docensként dolgoztam a Hadtáp Tanszéken. Az akkori nehéz döntés viszont megnyitott egy új, két évtizedig tartó felsőoktatási karriert, 2009-ben egyetemi tanár, később tanszékvezető és a szakfelelős lettem. Szerettem ezt az időszakot, mert volt idő, amikor az alapképzéstől a mesterképzésen át a doktori képzésig egyszemélyben irányíthattam a biztonság-és védelempolitikai oktatást és tudományos munkát, sok kiváló kollégát, diákot és doktoranduszt ismertem meg, akik formálták személyiséget, ismereteimet és kapcsolatrendszeremet.

HG: Bár a katonai karriered idő előtt megszakadt, mégis irigylésre méltóan sikeres volt. Mit tartasz legnagyobb sikereidnek és milyen kudarcaid voltak?

SzZ: Legnagyobb sikernek a katonai pályám töretlen fejlődését tartom, az összes nehézség ellenére. Kiválóan, főhadnagyként végeztem (talán még visszaállítják ezt a hagyományt, a tavaszi tisztavatáson már volt rá példa), a 25. harckocsiezrednél, a 11. harckocsihadosztálynál (mindkettő Tata) és a 9. gépesített lövészadosztálynál (Kaposvár) szereztem csapattapasztalatokat. 1982-ben vettek fel tudományos továbbképzésre (akkor aspirantúrának, ma PhD-képzésnek hívják ezt a posztgraduális képzési formát), amely bár megszakította a hierarchikus szakmai felemelkedést (a klasszikus karriermodell szerint Székesfehérvárra, az 5. Hadsereghez kellett volna kerülnöm), mégis a többéves tanulás, az elméleti munka, az angol nyelvismeret, a nyugati logisztikai rendszerek tanulmányozása újabb előrelépést hozott. A rendszerváltás utáni MH Parancsnokság megalakulásakor a „szélesebb látókörömnek” köszönhettem a csoportfőnöki előmeneteletemet. A váltás nem volt könnyű döntés, mert akkor már az előljáróim felrajzolták nekem az akadémiai karriert, a ZMKA parancsnokhelyettesi beosztást tervezték számomra. A karrierem az első két évtizedben „nyílegyenes” volt, amit a folyamatos tanulás is támogatott: pedagógiai felkészültséget szereztem, közgazdaságtant tanultam, közgazdasági egyetemi doktori (dr. univ /világgazdaságtan/) képzésben vettem részt. A brit egyéves vezérkari akadémia (Royal College of Defence Studies, London) után többször voltam MH „első”

4 2008/2005. (I. 25.) Korm. határozata Magyar Honvédség irányításának és felső szintű vezetésének rendjéről <https://jogkodex.hu/doc/8938877>

(első katonai képviselő Brüsszelben a NATO és a Nyugat-európai Unió /WEU/ mellett; első magyar NATO-tábornok Nápolyban, első HVK-törzsigazgató), de a nehézségek már előre jelezték a felső szintű előmenetel bonyolultságát. Igazságtalannak tartottam például a minden magyarázat nélküli „száműzetésemet” Brüsszelből Nápolyba, a háromcsillagos nemzeti tábornoki beosztásból egycsillagos NATO-feladat körbe. Csak utólag derült ki, hogy végül a „száműzetésből” is lehet tőkét kovácsolni. Sokat láttam, tanultam és tapasztaltam a NATO AFSOUTH parancsnokságon: belecseppentem a Jugoszlávia elleni légi háborúba, öt balkáni békefenntartási művelet logisztikai támogatását koordináltam, többször bejártam a NATO déli régióját. Ezért szoktam mondani a hallgatóknak, hogy mindig utólag derül ki egy döntésről, hogy jót hoz-e vagy sem, főleg, ha megtanulsz alkalmazkodni az új helyzethez. A közel öt év NATO-szolgálat széles körű nemzetközi ismereteket és tudást adott, ami később a vezérkarfőnöki kiválasztásnál is egy fontos szempont volt. A hosszú külszolgálatnak azonban nemcsak előnyei, hanem hátrányai is voltak. Bár voltak felső szintű vezetői tapasztalataim (három-három évet szolgáltam a Magyar Honvédség Parancsnokságán, illetve a Honvédelmi Minisztériumban), de nem voltam igazán járatos a belső erőviszonyokban, a személyi összefonódásokban, a különböző érdekek felismerésében, vagy ahogy Simon Ruth, a védelmi felülvizsgálat brit tanácsadója mondta, a „magyar kultúrában”. Sok sebet szereztem a védelmi felülvizsgálat során, konfliktusok esetén általában egyedül maradtam. Pedig a haderő-át-szervezés jól indult: odafigyeltünk a szervezeti átalakulás humán kérdéseire, bevezettük az önkéntes haderőt, növeltük az MH békefenntartói szerepvállalását. A költségvetési megszorítások azonban már politikai kérdésekké váltak, nehezen viseltem, hogy a végrehajtás koordináta rendszere szinte teljesen megváltozik. Nem voltam felkészülve az állandó belső és külső küzdelmekre, hivatali intrikákra, így a lemondásom annak felismerése volt, hogy nem tudom a haderő stratégiai átalakításának vállalt céljait megvalósítani. Később, amikor már tanítottam a vezérkari tanfolyamon, szorgalmaztam a felső szintű politikai és közigazgatási ismeretek tanításának fontosságát, de csak részsikereket tudtunk elérni. Bár az NKE integrált egyetem, közös kormányzati vezetői felkészítés nem tudott létrejönni: ma is külön-külön zajlik a civil, a nemzetbiztonsági, a rendőri és katonai felsővezetői oktatás.

HG: *Hogyan élted meg a ZMNE megszűnését, a katonai felsőoktatás átalakítását, a nemzetközi biztonság- és védelempolitikai szak „karok” közötti bolyongását?*

SzZ: A ZMNE jogutód nélküli megszüntetése hibás döntés volt. Ma is emlékszem a 2011. decemberi állománygyűlésre, ahol bejelentették az 1920-ig visszamenő gyökerekkel rendelkező, 55 éves katonai egyetem bezárását, illetve Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar (HHK) elnevezéssel a közszolgálati egyetembe történő beolvasztását. Az NKE létrehozását elfogadtam, még ha a ZMNE „önerős” fejlesztését jobbnak találtam volna is.⁵ Már az egyetem létrehozásának időszakában számoltunk a Rendőrtisztí Főiskola (RTF) integrációjával (főosztályvezető koromban erről kétszer tárgyaltunk a Belügyminisztériummal), de akkor az összevonást a ZMNE

5 Szenes Zoltán: A ZMNE fejlesztésének alternatív koncepciója. *Honvédségi Szemle*, 2010 (3): 28–30. https://adt.arcanum.com/hu/view/HonvedsegiSzemle_2010/?pg=140&layout=s

keretében képzeltük el. Azért lett az intézmény neve nemzetvédelmi, és nem hadtudományi egyetem, hogy lehetővé tegyük az RTF esetleges későbbi csatlakozását. Az elnevezés nyugati szempontból is kompatibilis volt, hiszen Washingtonban az amerikai katonai egyetemet is Nemzetvédelmi Egyetemnek (National Defence University) hívták. A katonai felsőoktatás súlyos veszteségekkel került ki a fúzióból: megszűnt a Katonai Műszaki Kar, számos egyetemi intézmény, a hallgatói zászlóalj MH-közvetlen lett, a Zrínyi Miklós Egyetemi Campus és Laktanya üzemeltetését az MH vitéz Szurmay Sándor Helyőrség Dandár vette át. A katonai felsőoktatásért a HM felel, a vezérkari főnöknek nincs közvetlen képviselője az egyetem felügyeletében. Ebben a vezetői kakofóniában kell a mindenkori dékánnak megfelelni a sokoldalú követelményeknek, ami sokszor csak „cirkuszi akrobatikai” megoldásokkal lehetséges. Mindezek ellenére sikerült a katonai felsőoktatás folytonosságát fenntartani, sőt több területen fejlődést (katonai repülőtisztképzés létrejötte, egységes gyalogos tanfolyam szervezése, modern technológiai rendszerek oktatásba történő bevitel) elérni, egyedül – a tervek ellenére – a kari infrastruktúra felújítása maradt el. Ugyanakkor az NKE nagyon sok mindent átvett a ZMNE-től (rendezvényformák, külsőségek, szervezeti megjelenés), sőt előlépett a Ludovika hagyományok örökösének is.

A biztpol képzés még ma is nagyon közel áll a szívemhez, nemcsak azért, mert bábáskodtam a szak és a Tanszék megszületésekor, hanem szerettem a biztonság- és védelempolitikai szakon tanítani. Néhány év után kialakult az oktatási portfólióm (biztonságelméletek, biztonságpolitika, NATO-tanulmányok, nemzetközi és magyar védelempolitika), tanítottam az alap, a mester és a doktori képzésben egyaránt. Az NKE létrehozásakor a tanszékünket is magába foglaló Nemzetközi Intézetet áthelyezték a Ludovika Főépületbe, amely alapját képezte a később létrehozott Nemzetközi és Európai Tanulmányok Karnak (2015–2019). A NETK-án igen jól éreztem magam, inspiráló légkörben folyt az oktatás, a munkámat elismerték. Ezekre az évekre teljesedett ki a külföldi oktatói tevékenységem (négy évig voltam vendégprofesszor a Balti Védelmi Akadémián, három évig tanítottam a kijevi Nemzetvédelmi Egyetemen) és kutatói elismertségem (2014-től rendszeres előadója voltam a pekingi Xiangshan Fórumnak). Amikor a szervezeti átalakítás miatt a kar része lett a mai Államtudományi és Nemzetközi Karnak, a szak visszakerült a HHK-hoz. Ma a tanszékünk, a Nemzetközi Biztonsági Tanulmányok Tanszék, ismét emelkedő pályán van: visszavette a Biztonságpolitikai Szakkollégium (ahol két évtizedig mentor voltam) irányítását és szakmai felügyeletét, 2027-es tanévben elindítja az angol nyelvű mesterképzést, szorgalmasan dolgozik a tananyagbázis megújításán. A tanszék idén ünnepli 30. születésnapját, mint ahogyan az NKE Hadtudományi Doktori Iskola is. Bízom benne, hogy mindkét jeles ünnepen ott leszek én is.

HG: Az új karriered során egyaránt elnöke voltál az MTA Hadtudományi Bizottságának és a Magyar Hadtudományi Társaságnak. Milyen tapasztalatokat szereztél e két tudományos közösség élén, hogyan telt el a 12 év?

SzZ: A két időszakhoz még hozzá számítanám a kétéves főosztályvezetői működésemet is, amikor a HM Oktatási és Tudományszervező Főosztály vezetőjeként a hivatali tudományos munkát irányítottam. Nagyon jó emlékeim vannak a minisztériumi munkáról, nemcsak azért, mert akkor lettem dandártábornok, hanem mert

nagy önállósággal, komoly tudományszervezési költségvetéssel rendelkeztem. Tudni kell, hogy akkor még nem volt humán helyettes államtitkári funkció, ezért számos mai HÁT jog- és hatáskört a főosztályvezető gyakorolt. Azokban az években kötött a HM együttműködési megállapodást a MTA-val, a HM Tudományos Tanácson keresztül szerveztük a tudományos munka felső szintű irányítását, koordináltuk az akkor még igen szép számú HM és MH kutatóintézetet, együttműködtünk az MTA Hadtudományi Bizottsággal (HTB) és az MHTT-vel. Tehát a két kért tudományos közösséget – amellet, hogy mindkettőben alapító tag voltam – HM-perspektívából is már igen jól ismertem.

Az 1883-ban létrejött Hadtudományi Bizottság 1994-ben alakult újjá az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztály részeként, amelyet akkor a volt Közgáz-tanárom, Szentes Tamás akadémikus vezetett. A bizottságba még csoportfőnökként Deák Péter, korábbi mentorom szervezett be. Nyugdíjba vonulásom után Szabó Miklós akadémikus hívott, hogy vállaljak alelnöki tisztséget Ács Tibor hadtörténész második elnöksége alatt, ahol a hadművészeti kutatási területet kellett felügyelnem. 2008-ban lettem elnök, két cikluson keresztül vezettem a bizottságot. A hat év alatt – Kovács Lászlóval, aki akkor titkár volt – az MTA-kapcsolatok megerősítésére, a bizottsági munka szervezetségének javítására törekedtünk: ma is érvényes a második elnökségi időszakomban elfogadott Szervezeti és Működési Szabályzat. Megújítottuk a bizottság vezetésének és irányításának rendjét, a hadtudomány „hagymaszerkezetének” megfelelően az elnök munkáját három ágazati alelnök segíti a hadművészet, a katonai műszaki tudományok és többi támogató tudományterület vonatkozásában. Törekedtünk a bizottság láthatóságának növelésére, akkor helyeztük ki az MTA HTB táblát a Campus bejáratánál. Fontos vívmány volt, hogy az akadémiai reform során meg tudtuk őrizni a hadtudomány fontosságát és a Bizottság önállóságát⁶ (ellentétben a Rendészettudományi Bizottsággal, amelyet visszaminősítettek albizottsággá). Megállapodtunk az MHTT-vel, hogy az „A” kategóriás *Hadtudomány* című folyóirat tudományos minőségét közösen fogjuk biztosítani, ami segítette a folyóirati támogatás igénylését az MTA-tól. Távozásomkor alakítottuk azt az elnökváltási modellt, hogy lehetőleg mindig az NKE tudományos rektorhelyettese legyen az új elnök, aki nemcsak tábornoki rendfokozattal és MTA doktora címmel rendelkezik, hanem vannak hivatali lehetőségei és erőforrásai is. Ez modell ma is jól működik, Padányi József vezérőrnagy, Csikány Tamás dandártábornok után most Kovács László vezérőrnagy vezeti a bizottságot. A bizottság megléte a hadtudomány szempontjából stratégiai kérdés, mert minimum kilenc MTA akadémikus vagy doktor kell ahhoz (jelenleg 11 fő rendelkezik nagydoktori fokozattal a 31 fős bizottságból), hogy a tudományág meg tudja őrizni önállóságát. Szabó Miklós altábornagy, akadémikus halála után (2021) meggyengült a hadtudósi testület, mert a hadtudomány elvesztette az akadémikusi státuszt. Szerencsére most van esélyünk, hogy ismét egy tudós tábornokot válasszanak meg levelező akadémikusnak, amellyel helyre állna a diszciplína akadémikusi képviselője.

6 Szenes Zoltán: Akadémiai viták a hadtudomány struktúrájáról. *Hadtudomány*, 2013 (3-4): 59–66. <https://ojs.mtak.hu/index.php/hadtudomany/article/view/7675/6307>

A Magyar Hadtudományi Társaság (MHTT) egy másfajta tudományos közösség, amely közhasznú civil szervezetként a diszciplína „toborzóarca”, a hadtudományt művelők / MTA köztestületi tagok gyűjtőhelye, a hadügy és a háborúk hiteles magyarázója. A két elnöki ciklusom során (2019–2025) arra törekedtem, hogy dinamizáljuk és fiatalítsuk a szervezetet, megőrizzük és erősítsük, ami eddig jól működött, és hozzunk be olyan új megoldásokat, amelyek erősítik a tevékenységünket. Stabilizáltuk az új összetételű vezetést, amely olyan jól sikerült, hogy többen még ma is a kormányrúdnál állnak. Két időszakra hangoltuk a társasági és szakosztályvezetési választásokat, hogy lehetővé tegyük a működési megújulást, segítsük a személyi változásokat, a fiatalok (fiatalabbak) helyzetbe hozását. Teljesen megváltoztattuk a szervezet kommunikációját: beléptünk a védelmi szektor közösségimédia-hálózatába, új honlapot készítettünk. A kényszerű Covid időszakban teljesen átdolgoztuk a társaság alapszabályát, szervezeti és működési szabályzatát, dokumentumait és eljárásrendjeit. Jó döntés volt, hogy a *Hadtudomány* folyóiratot az MTA OJS-rendszerén belül fejlesztettük, így megőriztük önállóságunkat. Szinte minden évben tudtunk egy-egy önálló MHTT-könyvet készíteni, támogattuk a szakosztályok, tagozatok és klubok kiadványkészítési törekvéseit. Elhatároztuk a társasági évkönyvkészítést is, hogy folyamatosan tudjuk ápolni saját történetünket. Ügyeltünk arra, hogy igyekezzünk jó hangulatban dolgozni, szakmai-bajtársi közösséget létrehozni. Bevezettük a senior állománynál a jubileumi születésnapok köszöntését, a fiatalokat integráltuk a szakmai programjainkba, nagy sikerű, összekovácsoló szakmai tanulmányutakat szerveztünk (Bosznia, Szerbia, Szlovákia). Igen jól éreztem magam a társaságnál, de azért örülök annak, hogy nem hallgattam a szirén-hangokra, és alapszabály szerint, harmadik vezetői megbízás nélkül köszöntem el az elnöki megbízástól. De csak a vezetéstől, hiszen azóta is aktív vagyok a társasági és szakosztályi közéletben, a közszerepléseim háttere továbbra is társaság.

HG: *Tábornok úr, milyen tanulságai vannak fél évszázados tudományos munkásságodnak? Mire figyelnél jobban, mit csinálnál másképpen?*

SzZ: Nehéz erre válaszolni, mert minden kutató tudja, hogy az egyéni lehetőségek korlátozottak, sokszor kell olyan témákkal is foglalkozni, amelyek nem tartoznak a közvetlen érdeklődéshez. Ez különösen így van nálam, hiszen a vizsgálódásaim mindig az aktuális szolgálati feladatot szolgálták, a megvalósíthatóságot helyezték előtérbe. Ezért fontosnak, de nem elsődlegesnek tartom a tudományos munkásság tudománymetriai értékelését. Amíg a hazai és külföldi szakmai közösség az új, gyakran divatos témákat preferálja, számomra a kevésbé idézett munkák is sokat számítanak (például a hadászati készletképzés vagy a ZMNE létrehozása), mert valóságos megoldást hoztak. Ilyen értelemben osztom a Nobel-díjas dán fizikus, Niels Bohr megállapítását, hogy „a jó elméleteknek van egy előnyük, keveset kell róluk írni”. A katonai kutatók egyébként is többszörös hátrányban vannak a civilekkel szemben. Az MTMT-nyilvántartásom rendbetételénél láttam, hogy a néphadsereg időszaki publikációim (mintegy félszáz írás) szinte visszhangtalanok maradtak, mert akkor nem volt divat a hivatkozás, a széles körű szakirodalmi feldolgozás. Viszont mégis számítottak a szakmai megítélésnél, mert magas vezetői fórumokon adhattam elő, bevontak szabályzatok megírásába, az 1990-es években pedig már nemzetközi

konferenciákra is eljutottam. Megtapasztaltam, hogy a nagy kutatási projektekben jó eredményeket lehet elérni, ha megfelelő humán és pénzügyi erőforrások állnak rendelkezésre. E tekintetben az NKE sok lehetőséget adott, főleg abban az időszakban, amikor még komoly EU-finanszírozást kaptunk. De a tudományos infrastruktúra is állandó gondozást igényel, a könyv- és folyóiratállomány gyarapítása, a klasszikusok munkásságának feldolgozása, a digitalizálás és archiválás állandó feladatot jelent. Vannak igen jó külföldi példák. Tavaly, mikor geopolitikát tanítottam az ELTE-én, elbűvölve láttam, hogy Alfred Mahan minden munkája elektronikusan elérhető. Szintén követendő példa lehet Clausewitz tudományos hagyatékának⁷ művelése, ahol nemzetközi szakértők követik, értelmezik és magyarázzák a nagy hadtudós tanításait. Ilyen hagyományok nálunk is voltak, újra kellene indítani őket, vagy másokat létrehozni a változó világnak megfelelően. Ebben vezető szerepet kell vállalni a HM-nek, a HVK-nak, az NKE HHK-nak, az MHTT-nek, az MTA HB-nek, valamint a katonai – védelmi kutatóintézeteknek.

HG: Milyen jövőbeni tervei vannak egy professor emeritusnak?

SzZ: Ez jó kérdés. Ha egészségem és a családi körülményeim engedik, akkor még egy fél évtizedet szeretnék tanítani a katonai alma materemben, illetve az újonnan óraadói katedrát adott egyetemeken (ELTE, Milton Friedman Egyetem). Terveim között van még az MTA doktori fokozat megszerzése, figyelmem – Trump amerikai elnök új kül- és biztonságpolitikája miatt – a NATO válsághelyzetek kutatása felé fordult. Tartozom még a tanszékünknek olyan tankönyvek (Védelempolitika, Biztonságelméletek) megírásával is, amelyeket tanítottam, de még nem áll rendelkezésre korszerű tananyag. Lenne kedvem még részt venni a HM tudományos munkájának újjászervezésében is, hiszen másfél évtizedes elmaradás van e területen. Továbbra is aktívan szeretnék részt venni a társasági közéletben, szakmai- bajtársi alapon tovább segíteni a szervezetet a 40. évforduló felé.

HG: Köszönöm a beszélgetést, és sok sikert és jó egészséget kívánok az említett tervek megvalósításához!

⁷ <https://clausewitzstudies.org/index.htm>